م. دلێر کەمال ئەحمەد
زانکۆیا زاخۆ / پشکا زمانێ کوردی

داگیرکردنی تاریکی...

ڕۆمانەك ل سەر زمان، ناسنامە کەلتوور و ڕەگەزپەرستییێ.

„

داگیرکردنـــی تاریکی، ئێك ژ ڕۆمانێن ڕۆماننڤیس بەختیار عەلییە کو ب قەبارەیێ مەزنە و ژ ٧٢١ ڕووپەلان پێکدهێت و ژ چاپکرییێن ناڤەندا ڕەهەند یا ڕەوشـــەنبیرینە. ئەڤ ڕۆمانە گرنگییێ ب پرســا زمانێ کوردی، ناسنامەیا کـــوردان و ڕەگەزپەرســـتییا تورکێن ناسیۆنالیســـت و کەمالیســـت ددەت“

داگیرکردنی تاریکی، ئێك ژ ڕۆمانێن ڕۆماننڤیس بەختیار عەلییە کو ب قەبارەیێ مەزنە و ژ ٧٢١ ڕووپەلان پێکدهێت و ژ چاپکرییێن ناڤەندا ڕەهەند یا ڕەوشەنبیرینە. ئەڤ ڕۆمانە گرنگییێ ب پرسا زمانێ کوردی، ناسنامەیا کوردان و ڕەگەزپەرستییا تورکێن ناسیۆنالیست و کەمالیست ددەت. ب هویری دیرۆکا نوی یا تورکیا و بزاڤێن حەلاندنا کوردان و داگیرکرنا مەژی و ئاخێ، ژ لایێ ڕەگەزپەرستێن تورکیاییڤە ل سەدسالا ٢٠ێ ڤەدگێڕیت. دیسان، ئەڤ ڕۆمانە ژی وەکو هەمی ڕۆمانێن دی یێن ڕۆماننڤیسی خەیال و خەیالکرن، ڕۆلەکێ مەزن و بەرچاڤ تێدا دگێڕن. خەیالا ئەڤێ ڕۆمانێ ژی تووشبوونە ب نەخوەشییەکێ، ب ناڤێ نەخوەشییا ژبیرچوونا زمانێ تورکی و ژدایکبوونا زمانێ کوردی! هەر ئەڤەیە نهێنی و بابەتێ سەرەکییێ ڕۆمانێ.

ڕۆمانا ناڤبری، دکا ڕویدانێن تورکیا و پێشهاتێن سیاسی و سەربازی ل ناڤبەرا سالێن ١٩٤٥ هەتا ١٩٧٨ێیە. ئانکو سەردەمێ پشتی جەنگێ جیهانییێ دوویێ هەتا دگەهیتە کۆدێتایا سەربازی یا کەنعان ئیڤرینی. ڕۆمان، د ناڤ خوەدا ژیانا بنەمالا تارق ئاکانسۆیێ مامۆستایێ زانینگەهێ و شاگردێ فەلسەفەیا هێربەرت سبنسەری ڤەدگێڕیت.

تارق کەمالستەکێ توندڕەوە، حەزدکەت وەلاتێ تورکیا بۆ قۆناغا پشتی جەنگێ جیهانییێ دوویێ بەرهەڤ بکەت. لەورا ب فەرمانا سەرۆکوەزیر عسمەت ئینۆنۆی ل سالا ١٩٢٥ێ دەست ب کارێ خوە ل باژێڕێ دیاربەکرێ دکەت. ئاکانسۆ ل گەل هەر دوو کوڕێن خوە ئارسین ئاکانسۆیێ ١٦ سالی و عەلی ئیحسان ئاکانسۆیێ ١٣ سالی پێکڤە ل کۆچکا ئاکانسۆی ل دیاربەکرێ خوەجهـ دبن. ئەڤ توندڕەوە بزاڤێ دکەت کو هەردوو کوڕێن خوە وەکو خوە پەروەردە بکەت و ب ڕوحێن خوە خزمەتا دەولەوتا تورکیا بکەن. بەلێ ئاکانسۆ شکەستنێ د ئەڤێ بیاڤیدا دهینیت و کوڕێ ئەوی یێ مەزن ئارسین ئاکانسۆ دبیتە شۆڕەشگێڕ و ل دژی ئاراستەیێ بابێ خوە کار دکەت. هەروەسا داخوازا ژیانێ بۆ تەڤ مرۆڤان ل وەلاتێ تورکیا ب تایبەتی بۆ مللەتێ کورد دکەت.

دیسا عەلی ئیحسان دبیتە وەرگێڕێ زمانێ کوردییێ، کو دەولەتا تورکیا وەکو زمانەکێ مری تەماشەی زمانێ کوردی دکەت. ڕاستە عەلی ئیحسان خزمەتا دەولەتێ دکەت و هەتا ڕادەیەکی ل پەی شۆپا بابێ خوە دچیت و ژبەر زانینا زمانێ کوردی نهێنییێن کوردان ژ زیندانان دەردئێخیت و کوردان ب کوشتن ددەت. لێ ل داوییا داوییێ، د ناڤبەرا تورکان و کورداندا دمینیتە هلاویستی و ناسنامەیا خوە ژدەستددەت و ب دەستێن کوردێن شۆڕەشگێر و ئەندامێن ڕێکخستنیا «دەمژمێر دوویی نیڤا شەڤێ» دهێتە کوشتن. ئەڤ ئێکە، د کەتواریدا ئەوێ پەیامێ دگەهینیت کو سەرکردەیێن ڕۆژهەلاتا ناڤەڕاستێ د پەروەردە و فێرکرنا زارۆکێن خوەدا، ل هەمبەر گوهۆڕینێن بلەز یێن ل جیهانێ چێدبن، شکەستنەکا مەزن هینانە و نەشیاینە زارۆکێن خوە ژ دژواری و توندییا ل دەڤ ئەوان هەی، بپارێزن و بهێلن کو زارۆك وەکو خوە و ل گۆرەی خواستەك و پەروەردەیا سەردەم و جیهانا نوی، ب ئەقلەکێ ڤەکری و ناخەکێ تژی لێبوورین و قەبویلکرن بژین. ئەڤا ل خوارێ ژی میناکەکا دویرکرنا کوڕێن ئاکانسۆی ژ دۆستینییا زارۆك و مللەتێ کوردە:

((چۆن نازانیت ئارسین، گەر ڕۆژێك ئەو جانەوەرەی لە ناخی ئەمانەدایە ئازادبێت، یەکەم کار بیکات من و تو هەلاهەلا دەکات. ئەوەی من پێت دەلێم و پێشانتدەدەم یاری نییە. ئێمە لە شوێنێکدا دەژین گەر نەتوانین جلەوی خەلکەکەی بکەین ڕۆژێك دێت پەلامارمان بدەن...١٨٥)) هەروەکو د ناڤەڕۆکا ئەڤێ نموونەیێدا ئاشکرا دبیت، کو ئاکانسۆ وێنەیەکێ ب ترس بۆ مللەتێ کورد د سەرێ زارۆکێن خوەدا چێدکەت و ئەڤ ئێکە ژی دبیتە جهێ ل سەر ڕاوەستیانێ و کوڕێ ئەوی ئارسین ب چ ڕەنگان ئەڤی وێنەیی قەبویل ناکەت: **((بەلام بابە، من هیچ جانەوەرێك نابینم، تەنیا کۆمەلێکی جووتیار و دوکانداری بەستەزمان دەبینم کە بە خۆڕا گرتووتن، خەلك بەم جۆرە فێری تورکی نابن...١٨٥))** لەورا، بەرۆڤاژی دیتن و هزرکرنا بابێ خوە کار دکەت و پتر خوە نێزیکی مللەتێ کورد دکەت و پتریا ژیانا خوە ل گەل کوردان دبوورینیت.

ڕۆمـان ل گـەل وەڕار و گوهۆڕینێن ل دەڤ هەردوو کوڕێـن تارقـی چێدبـن، هێدی هێـدی ئاراسـتەیێ خوە وەردگریـت و ب ڕتمـەکا ل سـەر خـوە بەر ب پێشـڤە و هەتـا داوییێ دچیت. ژبلـی مالباتا ئاکانسـۆی، ژمارەیەکا کارێکتەرێن دی یێن سـەرەکی د نـاڤ ڕۆمانێدا جهێ خوە دکەن. وەکو عسـمەت ئۆکتای، کو تورکەکێ ڕەگەزپەرسـتە و ژ نشـکەکێڤە تووشـی «نەخوەشییەکێ» دبیت و ل جهێ ب زمانـێ تورکی بئاخڤیت ب زمانـێ کوردی دئاخڤیت! مە گۆت نەخوەشـی، ژبەر کو دەولەتـا تورکیایێ ب «نەخوەش» تەماشـەی هەر کەسـەکی دکر، کو ب زمانێ کوردی ل جهێ ب زمانـێ تورکـی بئاخڤیـت! و ژ ئەڤێرێ و پێـدا دونیایا عسـمەتی سـەروبن دبیت و پرسـێن مەزن و چارەنڤیسی سـەرهلددەن. ئیمران کارتـال، نێچیرڤانەکێ شـەهرەزایێ تورکە و بـۆ دەمەکێ درێژ ل چیایێن کوردسـتانێ نێچیرێ دکـەت. جەوهـەر سـیزار، کوردەکـێ پاقـژە و خەما ئەوی پاراسـتنا کەلتـوور و دەسـتنڤیس و سـترانێن کەڤنارێـن کوردییـە و ل گوندەکـی کارێ چێکرنـا سـازان دکـەت. دلۆخـان کـوڕێ جەوهەر سـیزاری و دەسـتەبرایێ نێزیك یێ ئارسـین ئاکانسـۆی، گریگۆریسـێ یوونانـی و هەڤژینا ئـەوی ئیفجان، دکتۆر سـینان و دیدەم شـاهین، زەینەب خانم و سـینەم، هەروەسـا مامۆسـتا مەهدی کـو کوردە و زمانـێ کـوردی فێـری هـەردوو کوڕێن تارق ئاکانسـۆی و زەکـی ڕەزا باکلانـێ ب نـەژاد کـورد دکـەت. ل گـەل چەندیـن کارەکتەرێن دی یێن پشـکدار د ڕویدانێن جودا یێـن ڕۆمانێدا و هـەر کارێکتەرەك ل دویڤ خواسـتەك و پێدڤییاتییێ ڕۆلێ خوە د نـاڤ بوویەراندا دگێڕیت.

ڕۆماننڤیسـی، د ڤەگێڕانـا ڕویدانێـن ڕۆمانێـدا هنـدەك کارێکتەرێـن دیرۆکـی و ڕاسـتەقینە تێکەلـی کارێکتەرێـن خەیالـی کرینـە و ب هەڤـڕا ئەردنیگاربییا بترس یا نەتەوەپەرسـت و توندڕەوێن تورکیا ل سەدسـالا ٢٠ێ دامەزرانـدی ڤەدگێڕێـن. د ناڤ ڤەگێڕانێـدا، خوینەر دیـرۆکا نـوی و خوینەلۆیا تورکیا و ئاوایـێ هزرکرنا تورکێن ڕەگەزپەرسـت ل هەمبەر کوردان و کوردسـتانێ ب گشـتی دبینیـت. بـۆ نموونـە، ئەگەر تەماشـەی ئەڤـێ بوویەرێ بکەیـن، کـو هەلویسـتەکێ ئاکانسـۆییە ل بەرامبـەر شۆڕەشـگێڕێن وەغەرکرییێـن کـوردان و ئەرمەنییـان: **((کوشـتنێکی دووەم پێویسـتە، بـۆ ئـەوە دڵنیابیـن نەمـاون و مـردون. دڵنیابوونـەوە شـتێکی پێویسـتە. جەنابـی دادوەر لـە خۆتـت پرسـیوە بـۆ ئەڵمانـەکان جووەکانیـان دەخسـتە فڕنەوە و دەیان سـووتانن. ئاخۆ نەیاندەتوانـی هـەر بە فیشـەکێکی ئاسـایی بیانکوژن؟ بێگومـان جەنابـی دادوەر، دەیانتوانـی، بـەڵام دەبـوو دڵنیابـن کـە نەمـاون، دەبـوو خۆڵەمیشـەکە بگرن بەدەسـتەوە و بیدەن بـە بـا دا. ئێمە دڵنیـا نین، من دڵنیا نیم، بوویـە جەنابی دادوەر بێدەنگی لە دارسـتاندا مانـای ئـەوە نییـە جڕوجانـەوەر نەمـاوە... ل٤٩٥))** ل ئەڤێـرێ لووتکەیـا هۆڤاتییـا ئاکانسـۆی ل بەرامبـەر کـوردان و ئەرمەنییـان خۆیا دبیت، کـو دخوازیت جارەکا دی لەشـێ مـری و سـەرکردەیێن کـوردان و ئەرمەنییـان ژ گـۆڕێ دەربێخیـت و هەسـتیکێن ئـەوان بهێریـت و بدەتـە بـای، داکو ژ مرنـا ئەوان پشتڕاسـت بیت.

”

ڕۆمانا ناڤبری، دکا ڕویدانێن تورکیا و پێشـهاتێن سیاسـی و سەربازی ل ناڤبەرا سـالێن ١٩٤٥ هەتا ١٩٧٨یێیە. ئانکو سـەردەمێ پشـتی جەنگێ جیهانییـێ دوویێ هەتا دگەهیتە کۆدێتایا سـەربازی یا کەنعان ئیفرینی. ڕۆمـان، د نـاڤ خـوەدا ژیانـا بنەمالا تـارق ئاکانسـۆیێ مامۆسـتایێ زانینگەهـێ و شـاگردێ فەلسـەفەیا هێربـەرت سبنسـەری ڤەدگێڕیت“

بەختیار عەلی، د ئەڤێ ڕۆمانێدا گاڤەکا واتادار هاڤێتییە و بازدانەکا مەزن ل سەر سنوورێن دەستکرد و خوینەرێن لۆکال و سنووردارکری کرییە. ژبەر کو چ ژ رویێ تەکنیکان یان ژ رویێ ئازراندنا مژارێ بەر ب مەودایێن بەرفرەهـ چوویە و ئەڤ ڕۆمانە ب تنێ بۆ خوینەرێ کورد نەنڤیسییە، بەلکو بۆ خوینەرێن تەڤ جیهانێ و ب تایبەتی بۆ خوینەرێن تورکزمان! و پڕۆسەیا وەرگێڕانێ دشێت د ئەڤێ واریدا هاریکار بیت و پەیاما کوردان و ڕۆمانێ ب گشتی بگەهینیتە خوینەران.

ئەو پرسیارێن ب درێژاهییا ڕۆمانێ پێرگی خواندەڤانی دبن کو نڤیسکاری ب زانابوون ئازراندینە، دێ ل ئەڤێرێ برێز کەین. **تورکبوون چییە؟ تورکێ ڕەسەن کییە؟ تارق ئاکانسۆ دەربڕینێ ژ تورکێ ڕەسەن دکەت؟ زمانێ تورکی جوانترین زمانێ دونیاییێیە؟ ئەگەر مرۆڤی زمان نەبیت دێ شێت بەردەوامی ب ژیانێ دەت یان هەر دێ شێت بژیت؟ ئەگەر کەسەکی ب تورکی ئاخڤت هەر تورکە؟ دیسان ئەگەر تورکەکی زمانێ خوە ژبیرکر هەر تورکە؟** ..هتد ژ ئەڤان پرسیار و دابێشەیان کو خوینەری ل گەل خوە بەرەڤ ئاقارێن هزرکرنێ دبەت و د هەمان دەمیدا بەرسڤێن ئەڤان پرسیاران د ڕەنگەدانا تەکنیکێن دیالۆگ و مۆنۆلۆگێدا ژ لایێ کارەکتەرانڤە دهێنەدان.

ئەم دکارین ببێژین، کو ئەڤ ڕۆمانە ژ تەرزێ ڕۆمانەکا دیرۆکییە، ژبەر کو ڕۆماننڤیسی گرنگی ب دیرۆکا وەلاتێ تورکیا و کێشەیا کوردان ل ئەوی وەلاتی دایە. هەر ژ دەستپێکا ڕۆمانێ و مژارا ژبیرچوونا زمانێ تورکی و جهگرتنا زمانێ کوردی ل دەڤ کارێکتەر عسمەت ئۆکتای، هەڤڕکی و شەرەنیخا دوو مللەت و دوو ناسنامەیان بەرجەستە دبیت. چونکی مللەتێ سەردەست حەزدکەت ب هەمی هێز و فاکتەرێن ل بەردەست هەی، مللەتێ ژێردەست د ناڤ خوەدا ب تەڤ تایبەتمەندی، ڕەسەنیێڤە ببهۆژینیت. لێ بەلێ، هەڤڕکی و ل بەرخوەدانا مللەتێ ژێردەست ب پیڤاژۆیەکا دیرۆکێ، بهۆژینێ ب هەمی ڕێك و فاکتەرێن پێرە ڕەد دکەت و تەکەزیێ ل سەر ناسنامە، کەلتوور و زمانێ خوە دکەت. ئەڤ چەندە د ڤەگێڕانا بوویەر و پێشهاتێن پتر ژ نیڤ سەدەیێدا د وارێ سیاسی و جڤاکیدا ڕوودەن، ب ڕۆهنی خویا دبن. ب تایبەتی پشتی هاتنا کەمالیستان بۆ سەر حوکمی و تێکچوونا ڕەوشا کوردان و بلندکرنا درویشمێ **«ئێك زمان، ئێك ئالا و ئێك نشتمان»** و ئاڤاکرنا دەولەتا تورکیایا نوی و پرۆسەیا بهۆژاندنا پرسا نەتەوەیی و ب تورککرنا تەڤ نەتەوەیێن دی ل وەلاتێ تورکیایێ. ئێدی ئەڤێ ئێکێ ڕێك ژ بۆ سەرهلدانا چەندین بزاڤ و شۆڕەشێن کوردی ژێ ل ئەوی سەردەمی خوەش کر. بۆ نموونە: **شۆڕەشا ئاگری داخێ، ئارارات و ئحسان نووری پاشای.**

> ”ڕۆماننڤیسی، د ڤەگێڕانا ڕویدانێن ڕۆمانێدا هندەك کارێکتەرێن دیرۆکی و ڕاستەقینە تێکەلی کارێکتەرێن خەیالی کرینە و ب هەڤرا ئەردنیگارییا بترس یا نەتەوەپەرست و توندڕەوێن تورکیا ل سەدسالا ٢٠ێ دامەزراندی ڤەدگێڕێن“

سەبارەت تەکنیکا ڤەگێرانێ ل دەستپێکا ڕۆمانێ وەها خویا دبیت، کو ڤەگێڕ ڕۆماننڤیس ب خوەیە ـ ڤەگێڕێ هەمی تشتزان ـ و هەر تشتی ل سەر دەڤێ کارەکتەرێن سەرەکی و لاوەکی ڤەدگێڕیت. لێ بەلێ، ل دووماهییا ڕۆمانێ خوینەر هەست ب ئەوێ چەندێ دکەت، کو ئارسین ئاکانسۆ ڤەگێڕە. ژبەر کو ئارسین ل دویڤ عسمەتی دگەڕیت و دهێتە باشوورێ کوردستانێ ل باژێڕێ زاخۆیێ و داخوازێ ژ عسمەتی دکەت، کو هەر ژ دەمێ زمانێ تورکی ژبیرا ئەوی چووی هەتا گرتنا ئەوی ل زیندانا ئەلازیگێ و هەڤنیاسینا ئەوان ل باژێڕێ دیاربەکرێ، هەمییێ ب تێروتەسەلی بنڤیسیت و دیرۆکا ژیانا ئەوان هەردوویان ببیتە بەلگەیەکا زندی ل سەر ڕوودان و پێشهاتێن سیاسی و سەربازییێن وەلاتێ تورکیا ل سەدسالا بیستێ. **((ئەوە ژیاننامەی منە، کتێبی چیرۆکی ژیانمە بە ناونیشانی «بۆ هەقی سونای و ئەوانیترم کوشت»... من و تو ئەو بەشە تاریکەین جمهورییەت و مەئمورەکانی نەیانتوانی داگیرمانبکەن... ل٧١٩))** ژ ئەڤێرێ و پێدا ئاریسن چیرۆکا ژیانا عسمەتی دنڤیسیت و بەرەڤ سوریایێ دچیت.

ئێک ژ تایبەتمەندییێن ڕۆمانا سەردەم، هەبوونا کۆد و سیمبۆلێن واتادار د ناڤ پێکهاتەیا ڤەگێڕانا ڕۆمانێدایە. ڕۆمانا داگیرکردنی تاریکی، ژ ئەڤێ چەندێ بێبەهر نەبوویە و هەلگرا چەندین سیمبۆلێن واتادارە، کو ئەڤ سیمبۆلە خوینەری ل سەمتا خوە ڕادوەستینیت و تێهزرینەکێ ل دەڤ پەیدا دکەت. بۆ نموونە، ئەڤ هەردوو سیمبۆلێن ل خوارێ دەستنیشانکری جهێ خوە ب باشی د ناڤ پێکهاتەیا بوویەرێن جودا یێن ڕۆمانێدا دکەن. ئێک: پلنگێ تێهنی و گرتنا ئەوی و فڕێکرن ب دیاری ژ بۆ ئەنقەرەیا پایتەختێ تورکیا! یان گرتنا هرچەکێ ژ چیایێن کوردستانێ و زیندانکرنێ د قەفەسەکێدا ل ناڤ مالا ئاکانسۆی. ب ئارمانجا ئەوێ چەندێ کو تارق ئالییێ ڤەشارتی و وەکو ئەو دبێژیت «لایێ تاڕی و دڕندەیێ کوردان» نیشا زارۆکێن خوە بدەت و ئەوان ژ دۆستینی و پەژراندنا مللەتێ کورد دویر بکەت. ئەڤ هەردوو سیمبۆلە تێرا خوە واتادارن و هەر ژ دەستپێکا پەیدابوونا ئەوان د ناڤ تەڤنێ ڕۆمانێدا و هەتا داوییێ، چەندین جاران دانوستاندن ل سەر دهێتەکرن و دبنە جهێ شوبهاندن و ل سەر ڕاوەستیانا کارەکتەرێن سەرەکییێن ڕۆمانێ.

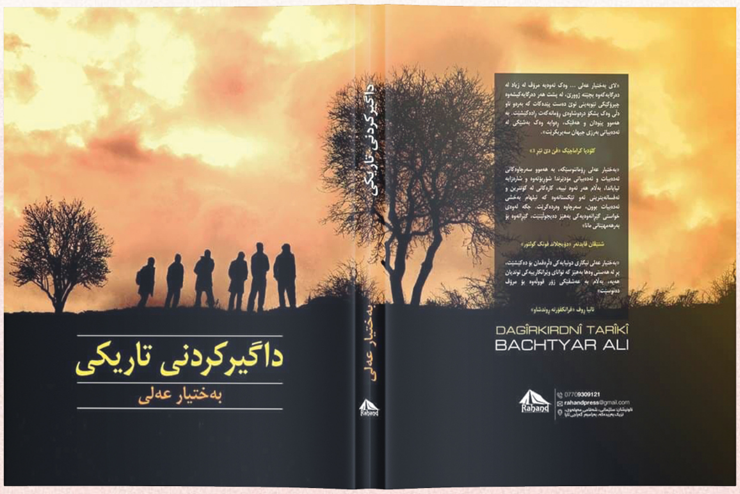

> داگیرکردنی تاریکی، ئێك ژ ڕۆمانێن ڕۆماننڤیس بەختیار عەلییە کو ب قەبارەیێ مەزنە و ژ ٧٢١ ڕووپەلان پێکدهێت و ژ چاپکرییێن ناڤەندا ڕەهەند یا ڕەوشەنبیرینە. ئەڤ ڕۆمانە گرنگییێ ب پرسا زمانێ کوردی، ناسنامەیا کوردان و ڕەگەزپەرستییا تورکێن ناسیۆنالیست و کەمالیست ددەت“

بۆچی ناڤونیشانێ ڕۆمانێ «داگیرکردنی تاریکی»یە؟
ئەڤە ئەو پرسیارەیە یاکو ب درێژاهییا پرۆسەیا خواندنا ڕۆمانێ، خوینەرێ ئەکتیڤ ژ خوە دکەت و حەزدکەت ب زویترین دەم ب سەر بناڤکرنا ئەڤێ ڕۆمانێ هەلببیت و کۆدێن ناڤونیشانی ڤەکەت. لێ ڕۆماننڤیسی، ب شارەزایی کۆدێن ناڤونیشانێ ڕۆمانێ پاشئێخستینە و هەر ژ دەستپێکێ تا مەودایەکێ درێژ ژ خواندنێ و قەومینا ڕویدانان و پەیدابوونا کارەکتەرێن جودا، چ کۆد و سیمبۆلێن وەسا ب خوینەری نادەت کو بزانت بۆچی ئەڤ ناڤونیشانە هەلبژارتییە. هەلبەت، ئەڤە ژی ئێك ژ تەکنیکێن نڤیسینێنە کو خوینەری ب تێکستێڤە گرێبدەت و خوینەر ل دویڤ شۆپا نڤیسکاری بچیت. هەلبژارتنا ئەڤێ ناڤونیشانی بالکێشییا خوە هەیە، ژبەر کو ل دەمێ تارق ئاکانسۆ دەستهەلاتێ ل دەڤەرێن کوردان ل «ڕۆژهەلاتا ئەنادۆلێ» دکەت، ب توندی ل هەمبەر هەر تشتێ کوردان ب تایبەتی زمان و کەلتووری ڕادوەستت و خوەشییێ ژ ژناڤبرنا کوردان و کوشتنا ئەوان و هەر تشتێ پەیوەندی ب کوردانڤە هەی، دبینیت. لەوڕا ب بەردەوامی هزرا ئاکانسۆی ئەڤەیە کو د تاڕیبیێدا تشتەك هەیە و دەستهەلاتا تورکایێ نەشیایە کۆنترۆل بکەت و هەر ئەو تشتەیە یێ کو ئەنقەرە و ئاکانسۆ ژێ دترسن.

ملەتێ کورد ژبەر زولما تورکان و قەدەغەکرنا ئاخڤتنێ ب زمانێ کوردی، ب شەڤ و ب دزی دەستهەلاتێڤە، ئەندامێن مالباتێ ژ خەو هشیار دبوون و ب زمانێ کوردی ل گەل ئێکدو دئاخڤتن و ستران ژی ب زمانێ کوردی دگۆتن. ئارمانجا ئەڤێ کاری ئەو بوو، کو کورد زمان و کەلتوورێ خوە ژبیر نەکەن و ب بەردەوامی د بیردانکا ئەواندا ئامادە بیت. ژبەر ئەڤێ چەندێ، تارق ئاکانسۆی هەست دکر کو عەردێ ڕۆژهەلاتا ئەنادۆلێ ب شەڤ ب ڕوح دکەڤیت و گیانەوەرەکێ درندەیە! لەوڕا، وەکو تورکەکێ ڕەگەزپەرست و کەمالیستەکێ توندڕەو دخوازت تاریبیێ ژی داگیر بکەت. داگیرکرنا تاریبیێ ئانکو داگیرکرنا هێزا نەرم و هێزا نەرم ئانکو زمان و کەلتوور، بێگومان ئەگەر زمان و کەلتوور هاتەداگیرکرن، ئێدی داگیرکرنا ئاخێ ب ساهی دکەڤیت. زێدەباری ئەڤێ ئێکێ، تارق ئاکانسۆ ب تنێ دوژمنێ مرۆڤێن دەڤەرا ڕۆژهەلاتا ئەنادۆلێ نەبوو، لێ بەلێ دوژمنێ سروشتی، گیانەوەران و هەستیکیێن مرۆڤێن مری ژی بوو! ب دیتنا ئەوی، تارییاتییەك ل ئەڤێ جهی هەیە و پێدڤییە بهێتە داگیرکرن و هەتا ئەڤ تارییاتییە چ هێزا نەرم یان ژی ژینگەهـ ب تەڤ پێکهاتەیێن خوەڤە بیت، نەهێتە داگیرکرن تورکیا نەشێت ئارام بیت.

- ژێدەر:

١. بەختیار عەلی: داگیرکردنی تاریکی، چاپا ئێکێ، ناوەندی ڕەهەند، سلێمانی ٢٠٢٠.
٢. ئەنوەر محەمەد تاهر: ڕۆمانا داگیرکردنی تاریکی یان شەرەنیخا ناسنامەیێ، کۆڤارا پەیڤ ژمارە ٩٠، ٢٠٢٣.
٣. ئارام کاکە فەلاح: پرسیارە قووڵەکان لە ڕۆمانی «داگیرکردنی تاریکی»دا. Www.awene.com/detali?article
٤. سەمیرە عەلی (سالار): سەبارەت بە ڕۆمانی داگیرکردنی تاریکی بەختیار عەلی، Www.zhyan.co/news.aspx?Id
٥. شێروان مەحموود محەمەد: داگیرکردنی تاریکی و تیشك خستنەسەر مێژوویەکی تەڵخ و دزێو: https://www.zamenpress.com/Details.aspx?jimare=45709
٦. کامەران سوبحان: داگیرکردنی تاریکی ڕۆمانێکێ درێژ و پڕ لە گومان، سۆشیال میدیا ـ تۆرا فەیسبووکێ، دیوارێ کەسایەتی.
٧. مالپەرێ ماڵی کتێب ـ Www.kurdishbookhouse/ku/100-418